

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра внутрішньої медицини № 2

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. проректора з науково-педагогічної роботи

_____ Світлана КОТЮЖИНСЬКА

01 вересня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА ВИБІРКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ГЕПАТО-БІЛІАРНИЙ ГОМЕОКІНЕЗ У ПРАКТИЦІ ЛІКАРЯ Й ДОСЛІДНИКА»

Рівень вищої освіти: третій (доктор філософії)

Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я»

Спеціальність: 222 «Медицина»

Освітньо-професійна програма: Медицина

2022

Робоча програма складена на основі освітньо-наукової програми «Медицина» підготовки фахівців третього (доктор філософії рівня вищої освіти зі спеціальності 222 «Медицина» галузі знань 22 «Охорона здоров'я», ухваленою Вченою Радою ОНМедУ (протокол № 2 від 07 жовтня 2021 року).

Розробники:

завідувач кафедри, к.мед.н., доцент Штанько В.А.

к.мед.н., доцент Перепелюк М.М.

Робоча програма оновлена на засіданні кафедри внутрішньої медицини №2
Протокол № _1_ від 29.08.2022 р.

Завідувач кафедри _____ Василь ШТАНЬКО

Погоджено із гарантом ОНП _____ Тетяна ЧАБАН

Схвалено предметною цикловою методичною комісією з терапевтичних дисциплін
ОНМедУ

Протокол № 1 від 30.08.2022 р.

Голова предметної циклової методичної комісії з терапевтичних дисциплін ОНМедУ,
д.мед.н., професор _____ Ніна МАЦЕГОРА

1. Опис навчальної дисципліни:

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Загальна кількість: Кредитів: 4 Годин: 120 Змістових модулів: 1	Галузь знань 22 «Охорона здоров'я»	<i>Денна форма навчання</i>
		<i>Вибіркова дисципліна</i>
	Спеціальність 222 «Медицина»	<i>Рік підготовки: 2</i>
		<i>Семестри IV</i>
	Рівень вищої освіти тертій (доктор філософії)	<i>Лекції (18 год.)</i>
		<i>Семінарські (0 год.)</i>
		<i>Практичні (40 год.)</i>
		<i>Лабораторні (0 год.)</i>
	<i>Самостійна робота (62 год.)</i>	
	<i>у т.ч. індивідуальні завдання (0 год.)</i>	
	<i>Форма підсумкового контролю – залік</i>	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни, компетентності, програмні результати навчання.

Мета: Метою вибіркової навчальної дисципліни є підготовка фахівців, які є здатними компетентно розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та дослідницької інноваційної діяльності при плануванні та виконанні власних досліджень та підготовки докторів філософії до якісного виконання функціональних обов'язків, пов'язаних з раціональною оцінкою стану гепато-біліарної системи при будь-якій соматичній патології, з точки зору доцільної корекції поліморбідного стану та уникання поліпрагмазії.

Завдання:

- Основними завданнями ВНД є надання здобувачам ступеня доктора філософії знань щодо:
- різноманіття патології гепато-біліарної системи, її взаємодії з іншими органами та системами, а також різному ступеню впливу на них;
- диференційної діагностики захворювань гепато-біліарної системи з патологією іншої локалізації;
- прогнозування взаємодії між лікарськими засобами з точки зору впливу на метаболічні та детоксикаційні функції печінки, профілактику медикаментозного ураження печінки та негативних наслідків поліпрагмазії в цілому;
- цілісного сприйняття організму людини у взаємопоеднанні тілесного та психічного, пошуку розв'язання конкретно-органної проблеми зі застосуванням системного підходу

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних компетентностей:

Інтегральна:

Здатність розв'язувати комплексні проблеми, проводити незалежне оригінальне наукове дослідження та здійснювати педагогічну, професійну, дослідницьку та інноваційну діяльність в галузі медицини

Загальні (ЗК):

- ЗК1.** Здатність до вдосконалення та розвитку власного інтелектуального та загальнокультурного рівню.
- ЗК2.** Вміння працювати автономно, з дотриманням дослідницької етики, академічної доброчесності та авторського права.
- ЗК3.** Навички до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК4.** Здатність до спілкування і роботи у професійному середовищі та з представниками інших професій у національному та міжнародному контексті.
- ЗК5.** Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми, здатність генерувати нові ідеї.
- ЗК6.** Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
- ЗК7.** Вміння планувати та управляти часом.

Спеціальні (СК):

- СК1.** Глибокі знання і систематичне розуміння предметної області за напрямом та тематикою наукових досліджень у галузі внутрішньої медицини, зокрема, гепатології, майбутньої професійної діяльності у сфері вищої медичної освіти.
- СК2.** Здатність до визначення потреби у додаткових знаннях за напрямком наукових досліджень, формулювати дослідницькі питання, генерувати наукові гіпотези у сфері внутрішньої медицини, зокрема, гепатології.
- СК3.** Здатність розробляти та управляти науковими проектами у сфері внутрішньої медицини, зокрема, гепатології.
- СК4.** Здатність обирати методи та критерії оцінки досліджуваних феноменів та процесів в гепатології відповідно до цілей та завдань наукового проекту.
- СК5.** Володіння сучасними методами наукового дослідження.
- СК6.** Здатність проводити коректний аналіз та узагальнення результатів наукового дослідження.
- СК7.** Здатність інтерпретувати можливості та обмеження дослідження, їх роль у суспільстві.
- СК8.** Впровадження нових знань (наукових даних) в галузі внутрішньої медицини, зокрема, гепатології, в освітній процес та практику охорони здоров'я.
- СК9.** Оприлюднення результатів наукових досліджень в усній і письмовій формах відповідно до національних та міжнародних стандартів.
- СК10.** Організовувати та реалізовувати педагогічну діяльність у вищій медичній освіті, керувати науково-педагогічним (науковим) колективом.

Програмні результати навчання (ПРН):

- ПРН1.** Застосовувати науково-професійні знання; формулювати ідеї, концепції з метою використання в роботі освітнього та наукового спрямування.
- ПРН2.** Демонструвати знання методології дослідження в цілому і методів певної сфери наукових інтересів, зокрема, в галузі внутрішньої медицини, зокрема, гепатології.
- ПРН3.** Інтерпретувати та аналізувати інформацію, коректно оцінювати нові й складні явища та проблеми з науковою точністю критично, самостійно і творчо.
- ПРН4.** Виявляти невирішені проблеми у галузі захворювань гепатобіліарної системи, та визначати шляхи їх вирішення.
- ПРН5.** Формулювати наукові гіпотези, мету і завдання наукового дослідження.
- ПРН6.** Самостійно і критично проводити аналіз і синтез наукових даних.
- ПРН 7.** Розробляти дизайн та план наукового дослідження, використовуючи відповідні методи дослідження в галузі медицини.
- ПРН8.** Виконувати та вдосконалювати сучасні методики дослідження за обраним напрямом наукового проекту та освітньої діяльності.
- ПРН9.** Винаходити нові способи діагностики, лікування та профілактики у пацієнтів з патологією гепатобіліарної системи.
- ПРН10.** Використовувати результати наукових досліджень в медичній практиці, освітньому процесі та суспільстві.

ПРН11. Інтерпретувати можливості та обмеження наукового дослідження, його роль в розвитку системи наукових знань і суспільства в цілому.

ПРН12. Представляти результати наукових досліджень в усній і письмовій формах у науковому співтоваристві і суспільстві в цілому, відповідно до національних та міжнародних стандартів.

ПРН13. Управляти роботою колективу студентів, колег, міждисциплінарної команди.

ПРН14. Організувати навчання учасників освітнього процесу при виконанні наукової та освітньої діяльності та впливати на їх соціальний розвиток.

ПРН15. Оцінювати ефективність освітнього процесу, рекомендувати шляхи його удосконалення.

ПРН16. Використовувати етичні принципи в роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами, дотримуватися наукової етики.

ПРН17. Демонструвати академічну доброчесність та діяти відповідальність щодо достовірності отриманих наукових результатів.

У результаті вивчення вибіркової навчальної дисципліни здобувач ступеня доктора філософії повинен:

знати:

- структурно-функціональні властивості та особливості гепато-біліарної системи;
- нозологічні форми патології печінки та жовчних шляхів ;
- підходи до діагностики та лікування різних захворювань печінки та жовчних шляхів
- перспективи розвитку лікувальних методів/технологій відносно патології печінки та жовчних шляхів

вміти:

- проводити синдромну діагностику, передуючу діагностичній гіпотезі щодо патології печінки та жовчних шляхів
- оцінювати вплив патології печінки та жовчних шляхів на інші органи та системи, і навпаки
- проводити диференційну діагностику захворювань печінки з патологією інших органів і систем
- орієнтуватися в групах препаратів, які призначаються при тій чи іншій патології печінки та жовчних шляхів, оцінювати взаємодію різних груп препаратів та їх можливий токсичний вплив на печінку

2. Структура вибіркової навчальної дисципліни «Гепато-біліарний гомеокінез у практиці лікаря й дослідника»

№	Тема	Лекція, акад.год	Семінар /практ. заняття, акад.год	СРС, акад.год	Всього
1.	Печінка, структура, основні функції, клініко-лабораторні синдроми ураження печінкової паренхіми	2		4	6
2.	Інструментальні методи дослідження печінки та жовчних шляхів (УЗД, КТ з контрастом, МРТ, МРТ-холангіографія)		8		8
3.	Види біопсії печінки. Можливості й обмеження морфологічної діагностики біопсійного матеріалу. Неінвазивні аналоги біопсії печінки		2	2	4
4.	Хронічні гепатити В і С, діагностика та лікування на сучасному етапі.		2		2

5.	Позапечінкові прояви хронічного інфекування вірусом гепатиту В та С. Коінфекція та антагонізм вірусів гепатиту В, С, і Д в організмі людини.	2		2	4
6.	Інші хронічні вірусні гепатити як частковий прояв TORCH-інфекції		2	4	6
7.	Аутоімунні захворювання печінки . Цитостатики, системні та топічні стероїди. Плейотропні ефекти урсодезоксихолевої кислоти.	2		4	6
8.	Метаболізм лікарських засобів у печінці. Швидкі та повільні ацетилятори. Конкуренція за цитохроми. Медикаментозна гепатотоксичність.	2		6	8
9.	Гепатотоксичні яди у побуті, принципи діагностики і детоксикації		2	2	4
10.	Ураження печінки алкоголем та його сурогатами. Підходи до лікування хронічного алкогольного гепатиту		2	2	4
11.	Неалкогольна жирова хвороба печінки та стеатогепатит як прихований фактор обтяження поліморбідності. Паралелі з інсулінорезистентністю.	2		2	4
12.	Рідкісні захворювання печінки, криптогенний гепатит як стадія діагностичного пошуку.			4	4
13.	Синдром Жильбера, ступінь его доброякісності у різних пацієнтів.			4	4
14.	Маски захворювань печінки. Маска №1 – гемолітичні анемії			4	4
15.	Маски захворювань печінки. Маска №2 – ЖКХ, рак підшлункової залози, псевдопухлинна форма хронічного панкреатита	2		4	6
16.	Диференційний діагноз гепатолієнального синдрому та синдрому жовтяниці		4		4
17.	Особливості периопераційного ведення пацієнтів з супутнім цирозом печінки		4		4
18.	Диференційоване застосування гепатопротекторів	2	4		6
19.	Невідкладні стани в клініці патології печінки та жовчновивідних шляхів		4		4
20.	Психологічні особливості пацієнтів з захворюваннями печінки та жовчних шляхів	2		4	6
21.	Проблемні питання регенерації печінки: теорія, практика, перспективи	2		4	6
22.	Клінічні задачі по захворюванням печінки та жовчних шляхів		2	6	8

23.	Тестові завдання по захворюванням печінки та жовчних шляхів		2	4	6
24.	Залік		2		2
Всього					120

3. Методи навчання

Практичні заняття: співбесіда, вирішення клінічних ситуаційних задач, тренувальні вправи з диференціальної діагностики захворювань гепато-біліарної системи, клінічний розбір тематичних пацієнтів.

Самостійна робота: робота з рекомендованою основною та додатковою літературою, з електронними інформаційними ресурсами, самостійне опанування навичок спілкування з пацієнтом та його родичами (опікунами), робота з банком результатів лабораторних та інструментальних досліджень, огляд тематичних пацієнтів сумісно з лікуючим лікарем.

4. Форми контролю та методи оцінювання (у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Поточний контроль: усне опитування, оцінювання комунікативних навичок, розв'язання ситуаційних клінічних завдань, оцінювання навичок огляду та ведення пацієнта, медичної документації, оцінювання активності на занятті.

Підсумковий контроль: залік за оцінкою повноти виконання програми дисципліни з додатковим усним опитуванням.

Оцінювання поточної навчальної діяльності на практичному занятті:

- Оцінювання теоретичних знань з теми заняття:
 - методи: опитування, вирішення ситуаційної клінічної задачі
 - максимальна оцінка – 5, мінімальна оцінка – 3, незадовільна оцінка – 2.
- Оцінювання роботи із тематичним пацієнтом за результатами звіту з огляду тематичного пацієнта:
 - методи: оцінювання: а) повнота та правильність призначення, та інтерпретації лабораторних та інструментальних досліджень, в) дотримання алгоритму проведення диференціального діагнозу, г) обґрунтування клінічного діагнозу, д) складання плану лікування відповідно до сучасних стандартів;
 - максимальна оцінка – 5, мінімальна оцінка – 3, незадовільна оцінка – 2.

Оцінка за одне практичне заняття є середньоарифметичною за всіма складовими і може мати лише цілу величину (5, 4, 3, 2), яка округлюється за методом статистики.

Критерії поточного оцінювання на практичному занятті

Оцінка	Критерії оцінювання
«5»	Здобувач вільно володіє матеріалом, бере активну участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, впевнено демонструє практичні навички під час інтерпретації даних клінічного, лабораторних та інструментальних досліджень, висловлює свою думку з теми заняття, демонструє клінічне мислення.
«4»	Здобувач добре володіє матеріалом, бере участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, демонструє практичні навички під час інтерпретації даних клінічного, лабораторних та інструментальних досліджень з деякими помилками, висловлює свою думку з теми заняття, демонструє

	клінічне мислення.
«3»	Здобувач недостатньо володіє матеріалом, невпевнено бере участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, демонструє практичні навички інтерпретації даних клінічного, лабораторних та інструментальних досліджень з суттєвими помилками.
«2»	Здобувач не володіє матеріалом, не бере участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, не демонструє практичні навички під час інтерпретації даних клінічного, лабораторних та інструментальних досліджень.

Оцінювання результатів навчання під час заліку

Здобувач отримує заліку за умови виконання вимог навчальної програми та в разі, якщо за поточну навчальну діяльність він отримав не менше 3,50 балів.

5. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Оцінка за дисципліну складається з оцінки за поточну успішність.

Середній бал за дисципліну переводиться у національну оцінку та конвертується у бали за багатобальною шкалою (200-бальною шкалою).

Конвертація традиційної оцінки в 200-бальну виконується інформаційно-технічний відділ Університету програмою «Контингент» за формулою:

Середній бал успішності (поточної успішності з дисципліни) x 40

Таблиця конвертації традиційної оцінки у багатобальну

Національна оцінка за дисципліну	Сума балів за дисципліну
Відмінно («5»)	185 – 200
Добре («4»)	151 – 184
Задовільно («3»)	120 – 150
Незадовільно («2»)	Нижче 120

За *рейтинговою шкалою ECTS* оцінюються досягнення студентів з освітньої компоненти, які навчаються на одному курсі однієї спеціальності, відповідно до отриманих ними балів, шляхом ранжування, а саме:

Конвертація традиційної оцінки з дисципліни та суми балів за шкалою ECTS

Оцінка за шкалою ECTS	Статистичний показник
A	Найкращі 10% здобувачів
B	Наступні 25% здобувачів
C	Наступні 30% здобувачів
D	Наступні 25% здобувачів
E	Наступні 10% здобувачів

6. Методичне забезпечення

- Робоча програма навчальної дисципліни
- Силабус
- Методичні розробки до лекцій та практичних занять
- Мультимедійні презентації
- Ситуаційні клінічні завдання

- завдання для СРС (питання, ситуаційні задачі, протоколи та зображення інструментальних досліджень (УЗД органів черевної порожнини, еластографія печінки, КТ та МРТ органів черевної порожнини, ЕхоКГ), результати лабораторних досліджень)
- діагностичне обладнання

7. Питання для підготовки до підсумкового контролю в формі заліку

1. Пояснити можливості та обмеження інструментальних методів дослідження печінки та жовчних шляхів (УЗД органів черевної порожнини, еластографія печінки, КТ з контрастом, МРТ, МРТ-холангіографія)
2. Неінвазивні аналоги біопсії печінки для визначення ступеня фіброзу печінки. Принцип вибору інвазивного чи неінвазивного методу верифікації ступеня фіброзу печінки.
3. Хронічні гепатити В і С, діагностика та лікування на сучасному етапі. Позапечінкові прояви хронічного інфекування вірусом гепатиту В та С. TORCH-інфекції з ураженням печінки.
4. Аутоімунні захворювання печінки та можливості їх контролю цитостатиками, системними та топічними стероїдами, а також препаратами урсодезоксихолевої кислоти.
5. Метаболізм лікарських засобів у печінці. Фази детоксикації. Медикаментозно-індуковані хронічні гепатити.
6. Гепатотоксичні яди у побуті, принципи діагностики і детоксикації. Ураження печінки алкоголем та його сурогатами. Підходи до лікування хронічного алкогольного гепатиту
7. Неалкогольна жирова хвороба печінки (НАЖХП) та стеатогепатит як частий переморбід фіброзу та цирозу печінки. НАЖХП як неklasичний компонент метаболічного синдрому.
8. Криптогенний гепатит як стадія діагностичного пошуку.
9. Провести диференційну діагностику надпечінкових жовтяниць (гемолітичні анемії та синдром Жильбера)
10. Провести диференційну діагностику печінкових жовтяниць (хронічні гепатити, цирози, метастатичне ураження печінки)
11. Провести диференційну діагностику підпечінкових жовтяниць (жовчно-кам'яна хвороба, рак голівки підшлункової залози тощо).
12. Провести диференційний діагноз гепатолієнального синдрому.
13. Охарактеризувати основні особливості периопераційного ведення пацієнтів з супутнім цирозом печінки. Оцінка ризиків та методи запобігання їх розвитку.
14. Диференційоване застосування гепатопротекторів в залежності від ускладнень патології печінки та наявності супутніх захворювань.
15. Невідкладні стани в клініці патології печінки та жовчновивідних шляхів (печінкова колика, гостра печінкова недостатність, кровотеча з варикозних вен стравоходу), невідкладна допомога.
16. Охарактеризувати психологічні особливості пацієнтів з захворюваннями печінки та жовчних шляхів та сформулювати патерни діагностичного опитування та психотерапевтичного впливу під час курації цієї категорії хворих.
17. Можливості регенерації печінки в реальній сьогоденній практиці, а також перспективи розвитку цього напрямку у майбутньому.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК, ЗАСВОЄННЯ ЯКИХ КОНТРОЛЮЄТЬСЯ ПІД ЧАС ЗАЛІКУ

1. Навички збирання інформації про пацієнта:

1.1. Збирати дані про скарги пацієнта, анамнез хвороби, анамнез життя, за умов закладу охорони здоров'я, його підрозділу, використовуючи результати співбесіди з пацієнтом, за стандартною схемою опитування хворого.

1.2. Обстежувати стан гепато-біліарної системи (огляд та пальпація ділянки печінки, селезінки та жовчного міхура, визначення перкуторних меж печінки та селезінки)

2. Здатність призначити обстеження та оцінити результати лабораторних та інструментальних досліджень, з урахуванням результатів збору інформації про пацієнта в умовах закладу охорони здоров'я, його підрозділу, застосовуючи стандартну процедуру, використовуючи знання про людину, її органи та системи, на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень.

3. Здатність встановити попередній та клінічний діагноз захворювання.

3.1. Здійснювати диференціальну діагностику захворювань, які призводять до прямого чи опосередкованого ураження печінки, жовчного міхура та селезінки, використовуючи ведучий синдромний діагноз як відправний.

3.2. Встановити клінічний діагноз шляхом прийняття обґрунтованого рішення та логічного аналізу, проводячи диференційний діагноз за ведучим синдромом, обґрунтовано використовуючи дані лабораторного та інструментального обстеження хворого, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм.

4. Вміти визначитись з дієтними рекомендаціями та основними напрямками медикаментозного лікування пацієнтів з гепато-біліарною патологією.

I. Аналіз лабораторних та інструментальних досліджень

- аналіз крові загальний
- загальний аналіз калу
- загальний аналіз сечі
- загальний білірубін крові та його фракції
- трансамінази, лужна фосфатаза та гамма-глутамілтрансфераза крові
- феритин, % насичення трансферину залізом, залізо та мідь сироватки крові
- коагулограма
- ліпідний профіль крові
- генетичне дослідження на гемохроматоз, синдром Жильбера
- аналіз асцитичної рідини
- опис та тлумачення гістологічного дослідження печінки патоморфологом
- методи інструментальної візуалізації органів черевної порожнини

II. Надання допомоги при невідкладних станах:

- печінкова коліка
- гостра печінкова недостатність
- кровотеча з варикозно розширених вен стравоходу

8. Рекомендована література

Основна (базова):

1. Денесюк В.І., Денесюк О.В. Внутрішня медицина. Підручник для студентів закладів вищої освіти III-IV рівня акредитації та лікарів післядипломної освіти на основі рекомендацій доказової медицини / За ред. В.М.Коваленка. Укл.: Н.М.Шуба, О.Г.Несукай, О.П.Борткевич. – 3-тє вид., переробл. і доповн.. – К.: МОРІОН, 2019. – 960 с. + 8 с.кол.вкл.

2. Гастроентерологія. Підручник: У 2 Т. - Т.2 / за ред. проф Н.В. Харченко, О.Я. Бабака. - Кіровоград: Поліум, 2017. - 432 с.

3. Медицина невідкладних станів. Екстрена (швидка) медична допомога: національний підручник для лікарів-слухачів післядипломної освіти, лікарів-інтернів і студентів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації / І. С. Зозуля [та ін.]; за ред. І.С. Зозулі. - 3-є вид., переробл. і допов. - Київ : Медицина, 2017. - 958 с. : іл, табл.
4. Михайловська Н. С. Алгоритм діяльності сімейного лікаря при основних захворюваннях шлунково-кишкового тракту : навч.-метод. посіб. для студентів VI курсу медичного факультету спеціальності «Лікувальна справа», «Педіатрія» за програмою навчальної дисципліни «Загальна практика – сімейна медицина» / Н. С. Михайловська, О.О. Лісова. – Запоріжжя: ЗДМУ, 2019. – 179 с.
5. Основи внутрішньої медицини / В.Г. Передерій, С.М. Ткач - К., 2018. ТЗ. «Диф. діагноз в клініці внутрішніх хвороб. Невідкладні стани...»- 1006 с.

Допоміжна

1. Екстрена та невідкладна медична допомога: навчальний посібник / Бодулев О.Ю., Могильник А.І. та ін.; заг. ред.: Шкурупія Д.А.–2-ге вид.–Вінниця:Нова книга,2018.–240 с.-іл., табл.
2. Клінічне тлумачення і діагностичне значення лабораторних показників у клініці внутрішньої медицини: Навчальний посібник / І.П. Катеренчук. - Полтава, 2015. - 270 с.
3. Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги «Алкогольний гепатит». - Режим доступу: http://old.moz.gov.ua/docfiles/dod_ukp_dn_20140616_1.pdf 9. 4.
4. Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги «Цироз печінки та його ускладнення». - Режим доступу: https://ukrgastro.com.ua/wp-content/uploads/2017/10/2016_.pdf
5. Холодкова О.Л., Перепелюк М.М., Ромак О.І. Цироз печінки – коли змінити антифіброзну парадигму на ангіогенну? // Одеський медичний журнал, 2017, №6 (164) - С. 68-72.
6. Хаустова О.О. Психосоматичний підхід до порушень вегетативної нервової системи у загальній лікарській практиці// Neuronews. 2016 - №2 - С.35.
7. Evidence-based gastroenterology and hepatology, 4th edition / J.W.D. McDonald, B.G. Feagan, R. Jalan, P.J. Kahrilas. - Wiley-Blackwell, 2019. - 816 p.
8. European Union HCV Collaborators. Hepatitis C virus prevalence and level of intervention required to achieve the WHO targets for elimination in the European Union by 2030: a modelling study. Lancet Gastroenterol Hepatol 2017;2:325–336.
9. Functional gastroenterology: assessing and addressing the causes of functional gastrointestinal disorders, 2nd edition / S. Sandberg-Lewis. – Steven Sandberg-Lewis, 2017. – 320 p.
10. Gorchag D. M., Kholodkova O. L., Perepeliuk M. M. Pathogenesis of the hepatic fibrosis and possibilities of its correction // Journal of Education, Health and Sport. 2016;6(10):586-600.

9. Інформаційні ресурси

1. Державний Експертний Центр МОЗ України <http://www.dec.gov.ua/index.php/ua/>
2. Національна наукова медична бібліотека України <http://library.gov.ua/>
3. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>
4. Ресурс по взаємодії лікарських засобів <http://medicine.iupui.edu/flockart/>